

Rauch András Sopronban

A 17. század első felében Sopron zenei életét három tényező befolyásolta. A város falai közé a török sohasem jutott el, így a 15. század végén kialakult virágzó gazdasági élete éppúgy zavartalanul folytatódnak, mint művelődési kapcsolatai a királyi Magyarország és a nyugati országok városai-
val. - Az 1606-os bécsi béke 1674-ig Sopronban, mint a legtöbb felvidéki városban is, az evangélikusok egyeduralmát biztosította. A régi latin iskolából 1606-ban kifejlesztett evangélikus gimnázium kórusa szerves részét alkotta a gyülekezet ének- és zenekarának, melyben a szabad királyi város toronyzenészei is hétről hétre közreműködtek. Az evangélikus városi tanács akarata ellenére 1636-ban megalapított jezsuita gimnázium értékes zenéje is versengésre serkentő erőnek bizonyult az evangélikusok együttese és gimnáziuma szempontjából - az egész város zenéje hasznára. - A harmadik tényezőnek azt az igazában sajnálatos helyzetet tartjuk, mely ugyanakkor Sopron zenéjének gazdagodását eredményezte: Ausztriából, sőt távolabbról is az ellenreformáció előrehaladása miatt számos menekült ún. exulans diák érkezett Sopronba, ahol nyugodt légkörben folytathatták tanulmányaikat, s mint a gimnázium és a gyülekezet ének- és zenekarának tagjai a város zenéjét gazdagították. /Hogy csak egyetlen nevet említsünk: Samuel Capricornus, a későbbi pozsonyi, majd stuttgarti zeneszerző, aki 1640-ben volt a soproni zenekar tagja./

A legnagyobb nyereséget az jelentette, hogy Andreas Rauch,

az alsó-ausztriai evangélikus rendek hernalsi, majd inzersdorfi orgonistája és zeneszerzője is ide menekült 1628-ban, s 1629-ben elnyervén az orgonista állást, 1643-ban a soproni polgárjogot, 1656-ig, tehát haláláig Sopronban lelt végleges otthonra.

Rauch az alsó-ausztriai Pottendorfban született 1592-ben. Nürnbergben megjelent négy nagyobb műve révén /*Symbolum peccatoris resipiscentis* ..., 1621, *Thymiaterium musicale*..., 1625, *Musicalisches Stammbüchlein*..., 1627, és *Zwey Christliche Musicalische Gesänglein*..., 1627/ már ismert zeneszerző, amikor Sopronba érkezik. Eléggé hiányos korai életrajzát csak művei alapján állíthatjuk össze. A *Thymiaterium musicale* ajánló szövegében /1625/ Hernalsban /ma Bécs XVII. kerülete/ arról ír a szerző, hogy már 15 éve áll a gyülekezet szolgálatában: "weiln ich allbereit die 15 Jahr bey dero Christlichen Evangelischen Gemein nach vermögen gedienet." A *Musicalisches Stammbüchlein* komponálása idején, 1627-ben Inzersdorfban orgonista. 1628 első felében érkezik Sopronba, a városi tanács július 10-én, majd ismét júl. 25-én foglalkozik állásának ügyével. Bár kiegészítőként már működik a Szent Mihály templomban, s a soproni polgárok anyagilag is segítik, az orgonista állást csak 1629. június 1-én kapja meg, miután elődjét, Pfarkircher Szilvesztert kellő ok alapján végre elbocsátották állásából. Kinevező okiratában a tanács bizalommal és megbecsüléssel nyilatkozik személyéről: "Mióta itt lakik, tiszteletreméltó keresztyén életmódja és jól képzett művészi tudása révén kedveltté vált és hírnevet szerzett magának..."

Ezt a hírnevet később új művek egész sorával igazolta. A városi jegyzőkönyvekben jó néhány bejegyzést találunk olyan művekről is, amelyeknek kottája egyelőre ismeretlen. 1631 végén halt meg Lackner Kristóf polgármester, aki 1604-ben a Soproni Nemes Tudósok Társasága alapításával a humanista művelődés terjesztőjévé vált. Az ünnepi temetésen /1632. január 4./ a tanács felkérésére Rauch *Lamentáció*nak nevezett gyászkompozíciója hangzott fel. 1632. október 6-án új művét ajánlja fel

a tanácsnak: "... én is megkomponáltam Dávid 15 zsoltárát, valamint a szokásos litániákat. De néhány szép és szükséges záradékkal, verssel, sőt még néhány szívből jövő aktuális kéressel is kiegészítettem..." A mű sorsáról semmit sem tudunk. Ismert viszont a *Concentus votivus* c. kompozíciója, amely - a mű címfelirata szerint - a városi tanács meghagyása alapján a soproni országgyűlés megnyitására /1634. december 18./ készült, majd 1635-ben jelent meg.

Még a hernalsi évekből ismerjük két *Gratulatio* c. művét, amelyeket újévkor ajánlott fel a tanácsnak. Sopronban is felújította ezt a szokását, amiről a városi jegyzőkönyvek 1637, 1639, 1640, 1641, 1642, 1644, 1645, 1646, és 1655 januárjában említést tesznek. 1639-ben symphonia-ról, 1642-ben néhány kisebb műről, 1645-ben szépen megkomponált zeneműről, 1646-ban meghangszerelt német *Kyriér*ről, 1655-ben írt műről számolnak be. 1641. szeptember 23-án néhány kantátát /"geistliche concerte"/ ajánl patrónusának, a városnak, 1648. augusztus 17-én 13 motettáját, melyeket a császárnak dedikált. A kantátákat a Nürnbergben megjelent *Missa, Vesperae et alii sacri concentus* sorozattal, az utóbbiakat a vesztfáliai békekötés alkalmából készült és Bécsben kiadott *Currus triumphalis* kompozíciójával azonosítjuk. Nem találjuk viszont nyomát a jegyzőkönyvekben az 1651-ben Bécsben és Luzernben megjelent *Newes Thymiaterium* c. művének, hacsak nem ezzel kell azonosítanunk mégis az 1641 szeptember 23-án említett kantátákat. Ugyanis e mű címében is szerepel a "geistliche concerte" megjelölés.

Alig foglalta el 1629-ben új állását Rauch, máris búcsúzni kényszerült legbelső munkatársától, Sopron értékes muzikusától, Wigeleb Bálint kántortól, aki októberben halt meg. Fennmaradt mintegy 70 művet tartalmazó kottatárának leltára, mely fontos dokumentuma a 17. századi soproni zeneéletnek: Lassus, Praetorius, Viadana, Gallus /Handl/, Marenzio, Regnart, Hassler, Aichinger és Vecchi művein kívül Gastoldi madrigáljai is fémjelzik a korabeli soproni zenei ízlést. Számunkra ez annál inkább fontos, mert Rauch korából kotta alig maradt fenn, és saját kottáinak leltára is elveszett. Csupán a kora-

beli számadáskönyvek alapján és Alessandro Gardano olasz kiadó számlája révén tudjuk, hogy Rauch repertoárjában saját művein kívül többek közt Stadlmayr, Melchior Franck, Hammer-schmidt, Cifra, Gabrieli, Massaini, Lazari, Savetta, Ganbari, Perone és Nembri kompozíciói szerepelnek.

Wigeleb állására Rauch régi zenésztársa, Andreas Mayer is pályázott, aki - mint maga írja - 19 évig volt a hernalsi és az inzersdorfi gyülekezet kórusának helyettes vezetője és kántora. Mégsem ő, hanem a szintén alsó-ausztriai Pürbachból származó, de közvetlenül Kőszegről érkező Wolfgang Holzhauser zeneszerző nyeri el a kántori állást. Némi megszakítással 1638-ig működik Rauch mellett, majd a soproni magán-zenetanár, Wirsing Sámuel lép örökébe. Rauch utolsó kántor kollégája - aki a temetésén is muzsikált - a ruszti születésű Kusser János lett 1655-ben, a neves Johann Sigismund Kusser /Cousser/ zeneszerző édesapja. De csak két évig dolgozott itt: 1657-ben már engedélyt kap a soproni tanácstól, hogy Pozsonyba távozzék, s ott Samuel Capricornus állását elfoglalja.

Értékes kántorokon kívül jó muzsikus iskolarektorok - mint a regensburgi Christoph Schwanshofer, majd 1639-től Valla Lukács - segítik Rauch munkáját, és biztosítják a gimnázium intenzív zenei nevelésének azt a színvonalát, mely a 17. századi evangélikus gimnáziumokat jellemzi.

A soproni levéltár számos exulans diáknak a tanácshoz írt segély-kérvényét őrzi. Soraikból kirajzolódik Rauch együttesének világa: e diákok ugyanis szinte kivétel nélkül azzal indokolják kérésüket, hogy szorgalmas tagjai a kórusnak és a zenekarnak. A kérvényezők között akadnak olyanok is, akik már felnőttként találtak menedéket Sopronban, s így tagjai az együttesnek. Ilyenek az Ausztriából menekült Thomas Soczovin és Johann Theodor Nikolaj segédtanítók, akik az éppen távozni szándékozó Holzhauser kántor helyére pályáznak. Már Sopronban él Johann Spet exulans is családjával együtt, amikor 1635-ben tanítói állást kér a várostól. Rauch régi ismerőse lehetett: az ő esküvőjére utal a *Musicalisches Stammbüchlein* XXIII. darabja */Herrn Johannis Spethen Hochzeitsgesängein/*, s most

Rauch közbenjárására nyeri el a gimnáziumi állást. Sajnos csak három évig lehetett már tagja Rauch együttesének, mert 1638 októberében meghalt.

Utaltunk már Samuel Capricornusra, aki a számunkra ismeretlen Johann Scopius barátjával együtt 1640-ben közös kérvényben számol be számkivetésükről. (Capricornus apja Sziléziában lelkipásztor.) Valla Lukács rektor mindkettőjüket a zenekar értékes tagjának tartja és kérésüket támogatja. Sajnos nincs adatunk arról, meddig volt alkalma Capricornusnak Rauch együttesében tanulni. - Már 10 éve tagja a soproni gimnáziumnak és zenekarnak a deutschbrodi származású Lukas Psyllius, amikor 1648-ban külföldi ösztöndíjat kap a várostól. 1649-ben újra Sopronban találjuk, mint a gimnázium tanárát és a zenekar tagját. Bizonyára őszinte barátság fűzte Rauchhoz, akinek azután utóda lett. - A kérvények hosszú sorából még Kalinka Jánosnak, a Besztercebányáról való, Sopronban végzett diáknak és magántanítónak 1655-ből való kérvényére hivatkozunk. Tanáraitól kiváló ajánlást kapott akadémiai tanulmányaihoz. Ő lett Kusser utóda a kántorságban.

Rauch idejében építették át a Szent György és Szent Mihály templomot az evangélikusok igényének megfelelően. Mindkettőben új orgonát is állítottak fel. Valószínűleg Johann Woeckerl bécsi mester építette 1633-ban a Szent György orgonáját, amely lényegében az 1730-as és 1957-es átépítés után is megőrizte eredeti részeit, s így az ország egyik legrégebbi orgonájának mondható ma is. A Szent Mihály templomban 1651. december 3-án "szép muzsika kíséretében" áldották meg az új 12 regiszteres orgonát. Az ismeretlen mester által épített kiváló hangszert 164 évig használták, s 1815-18 között állították helyébe a katolikusok az új, 22 regiszteres hangszert.

Soproni anyakönyv híján nem tudjuk, mikor kötötte Rauch házasságát Wagner Maria Rosinával. 1632 és 1636 között négy gyermeke született. Özvegységre jutva 1639. március 3-án a soproni Ainfalt Máriát vette el. E házasságából 1640 és 1645 között szintén négy gyermeke született. Mária asszony 1646-ban halt meg. 1650. február 22-én Rauch újra megnősült. A Bruck

an der Murból való Franck Eva Rosinától 1650-ben és 1655-ben még két gyermeke született. 1656 elején e feleségét is elvesztette, s gyermekei közül is csak Mathias és Andreas élte túl apját. 1651-ben és 1652-ben Mathias fia részére a strasbourggi egyetemre jogi tanulmányok végzése céljából kért és kapott ösztöndíjat a soproni városi tanácstól. E kérvények őrzik ma számunkra Rauch saját kézírását.

Sopronban a 17. században a város tulajdonában volt Temp-lom u. 2. számú ház /később Esterházy-palota, ma Bányászmu-zeum/, falán emléktábla hirdeti, hogy itt lakott Sopron leg-nagyobb muzsikusa és zeneszerzője. Dávid Ferenc a városi szám-adások alapján tudja bizonyítani, hogy 1631-től 1643-ig itt lakott. /Mollay Károly viszont az adójegyzékre hivatkozva úgy tartja, hogy 1631 és 1645 között a Fő tér 4. számú házában, vagyis a szomszédos házban lakott./ Utolsó éveit valószínűen a feleségétől örökölt un. Ainfalt házban töltötte, amely a Fő tér 5. számú, volt megyeháza helyén állott a 17. század-ban. /Minderről részletesen lásd Bárdos Kornél: *Sopron zené-je a 16-18. században*, Budapest, kiadás alatt./